

MEMÒRIA

CODEx[®]
ARQUEOLOGIA I PATRIMONI

MEMÒRIA DEL SEGUIMENT ARQUEOLÒGIC DE LA CONSTRUCCIÓ D'UN ASCENSOR DELS FERROCARRILS DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA DAVANT AL C/ PELAI NÚMERO 62

BARCELONA (BARCELONÈS)

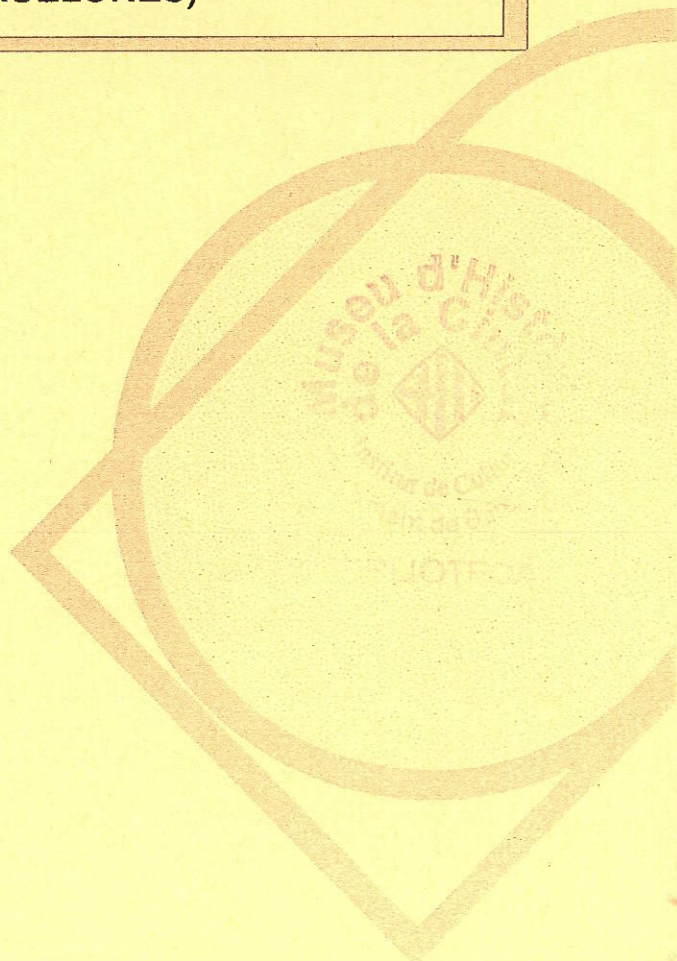
OCTUBRE-NOVEMBRE- DESEMBRE 2001

AUTOR:

Pere Lluís Artigues Conesa

Miquel Caballero Cruells

DATA LLIURAMENT: FEBRER 2002

INDEX

1. Introducció.....	2
2. Situació Geogràfica.....	3
3. Marc Històric.....	4
4. Antecedents.....	6
5. Metodologia.....	7
6. Descripció dels treballs realitzats i resultats obtinguts.....	9
6.1 Estratègia de construcció de l'ascensor.....	9
6.2 Restes aparegudes.....	11
6.2.1 La Muralla (UE 1).....	11
6.2.2 El talús de la muralla (UE 2).....	12
6.2.3 La torre circular (UE 3).....	13
6.2.4 Estratigrafia.....	14
6.3 Estat final de les restes aparegudes en relació a l'ascensor construït... 15	
7. Conclusions.....	17
Bibliografia.....	19
Planimetria.....	20
Documentació fotogràfica.....	21

1. INTRODUCCIÓ

Aquest informe presenta els resultats i les conclusions del seguiment de les obres de construcció d'un ascensor d'accés als Ferrocarrils de Catalunya davant el número 62 del carrer Pelai de la ciutat de Barcelona (Barcelonès). Els treballs es dugueren a terme sota la direcció dels arqueòlegs de CODEX – Arqueologia i Patrimoni, Pere Lluís Artigues Conesa entre els dies 24 d'octubre i 16 de novembre de 2001 i Miquel Caballero Cruells entre el 19 de novembre i 11 de desembre de 2001, d'acord amb les corresponents resolucions de la Direcció General de Patrimoni Cultural de la Generalitat de Catalunya.

Els treballs han estat motivats per la futura construcció d'un ascensor, per part de Ferrocarrils de la Generalitat de Catalunya, per tal de facilitar l'accés als minusvàlids als vestíbuls i andanes dels trens.

Els treballs han consistit en la realització d'un seguiment dels treballs de construcció d'aquest ascensor per determinar la presència d'estructures relacionades amb la muralla de meitats del segle XIV al carrer Pelai. Així com documentar les seves principals característiques.

El finançament ha anat a càrrec de Ferrocarrils de la Generalitat de Catalunya. La intervenció s'ha dut a terme seguint les indicacions i amb la supervisió del Servei d'Arqueologia Urbana del Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona.

2. SITUACIÓ GEOGRÀFICA

La intervenció arqueològica es situa al carrer Pelai, davant del número 62, prop de l'inici de les Rambles. Històricament, aquest carrer coincideix amb l'antic traçat de la muralla del segle XIV-XV, construïda durant l'època de Pere III el Cerimoniós.

3. MARC HISTÒRIC

Abans de la construcció de la muralla del segle XIV, les notícies històriques ens parlen d'aquesta zona, com un destacat espai rural al servei de la ciutat. Horts, vinyes, i camins, que menaven cap a la ciutat, configuraven un paisatge ben definit on s'hi començaren a construir diversos convents i hospitals. El desenvolupament urbà d'aquest espai durant el segle XIV va comportar que cap a meitat del segle XIV s'iniciés la construcció d'una muralla que tanqués el que actualment coneixem com a Raval. La construcció d'un recinte emmurallat es va realitzar amb la intenció de protegir, en cas de setge, un espai que aportava a la ciutat recursos alimentaris de primer ordre (DD. AA, 1992). El perímetre total d'aquest recinte emmurallat era d'uns 6.250 metres, amb una alçada de 23 metres, 29 metres per a les torres, i amb un passadís de 30 pams entre el mur i les cases adossades.

La zona que ens ocupa queda inserida dins el tram que s'estenia des de Canaletes fins al final de l'actual carrer Tallers. En aquest punt es situava l'anomenat Portal d'en Godai, Riera, Tallers o Bon Any. Des d'aquí sortia l'antic camí a Esplugues, i coronava el Portal un escut del gremi de ferrissers, gremi que treballava en aquest sector de la ciutat. A l'actual Plaça Universitat la línia de muralla, just a l'extrem del carrer Tallers prenia un sortint amb forma de proa.

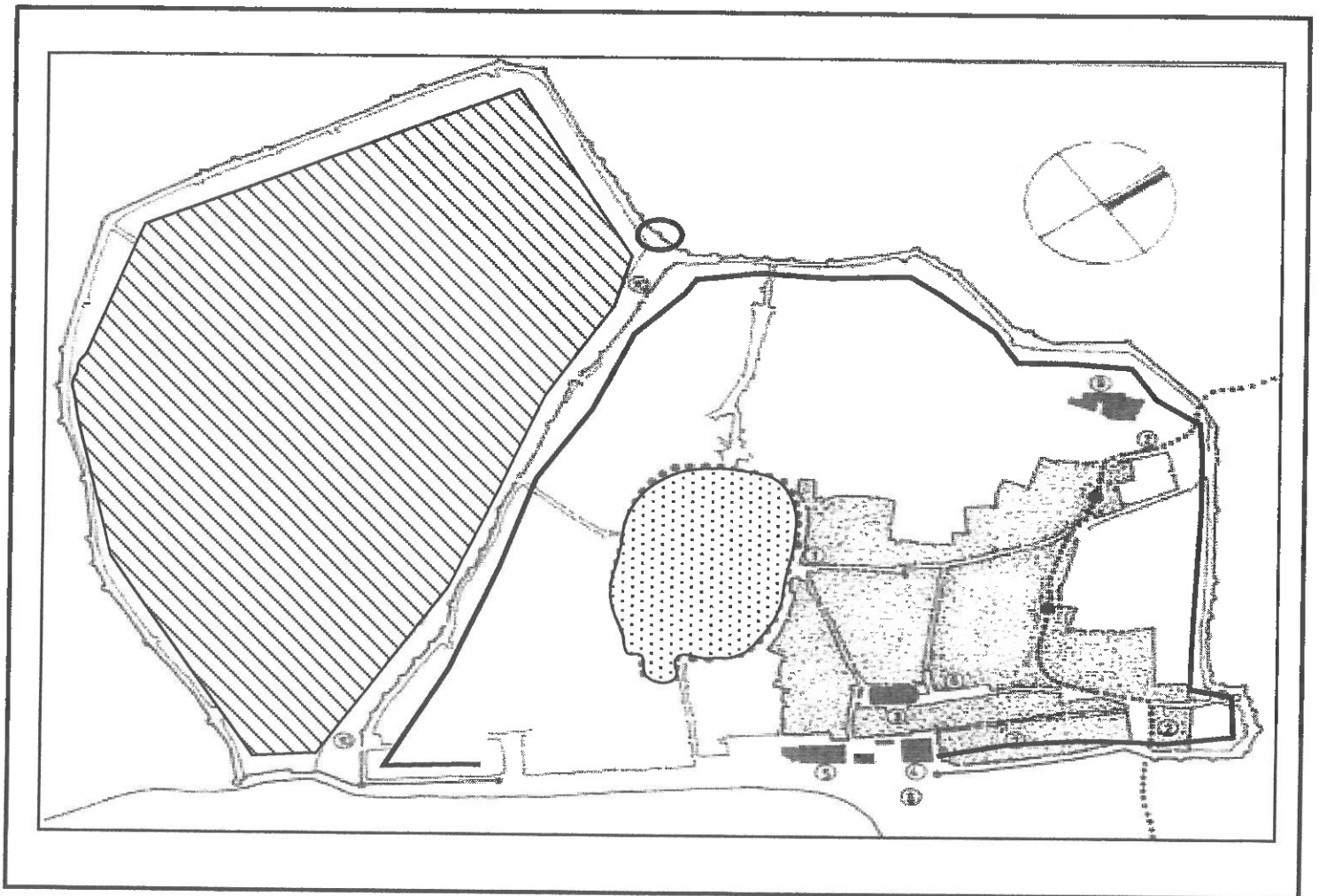
Des d'aquest punt, el recinte emmurallat s'enfilava fins al Portal de St Antoni, flanquejat per dues torres de planta poligonal (St. Urbà i St. Ivó) que s'acabaren de construir vers el 1377. S'ha d'esmentar que aquest portal fou durant molt de temps la porta triomfal d'entrada a la ciutat. Aquesta visió estètica, de monumentalitat i de prestigi va ser, a més, d'una utilització pràctica com a dic i col·lector de les aigües de les rieres que envoltaven el pla de Barcelona, la raó de ser d'una construcció per l'època tan imponent.

El tram al qual pertany el fragment de muralla objecte de la nostra intervenció, sembla que va ser construït durant la segona meitat del segle XIV,

però d'una manera provisional. La documentació escrita parla d'una construcció verdesca de fusta, que a principis del segle XV fou substituïda per la construcció definitiva en pedra, que en aquest tram era defensada per diferents torres (St. Francesc, Sta. Agnés, Sta. Cília, Sta. Llúcia, Sta. Gràcia, Sta. Anna, i Sta. Fe) (Fàbregas, 2000).

Finalment, aquest recinte va restar sense canvis aparents i delimitant un àmbit urbà ben definit fins al segle XVIII. Només pateix reformes puntuals, provocades per la utilització al llarg del temps de l'artilleria i de noves tècniques d'assalt a les ciutats. Un exemple d'això, proper a més a més a la zona que ens ocupa, és la construcció al 1697 del baluard de Tallers.

La pressió demogràfica, provocada per la industrialització de la zona i el creixement natural de la ciutat, va intensificar la necessitat d'enderrocar les muralles que estrenyien l'expansió urbana de Barcelona (Garcia Espuche, 1986). Així, el 1856, una reial ordre va donar pas a l'enderroc de les muralles, els terrenys que hi ocupava van passar a mans de l'estat i es va engegar a partir d'aquí un projecte de reordenació urbanística. El 1859 Ildefons Cerdà va acabar guanyant el concurs de projectes d'eixample convocat pel Ministeri de Foment, i tota la zona exterior a les muralles va iniciar una frenètica dinàmica constructiva d'immobles.

- Muralla Romana
- Recinte del Segle XIII
- Ampliació dels segles XIV-XV

- Zona intervinguda

Il·lustració estreta de, Sobrequés J. (1991): *Història de Barcelona. Vol II segles XIV-XV*. Ajuntament de Barcelona i Enciclopèdia Catalana. Barcelona.

5 bis.

4. ANTECEDENTS

L'actuació arqueològica més propera es va realitzar en el mateix traçat del carrer Pelai l'any 2000 i va posar al descobert un tram i una torre circular, de la muralla de Pere el Cerimoniós, construïda durant la segona meitat del segle XIV (Fàbregas 2000). D'aquesta intervenció es van extreure unes primeres dades relacionades amb la muralla, que s'han confirmat també durant la nostra intervenció.

D'altra banda, altres intervencions arqueològiques ens ofereixen dades sobre la muralla que tancava el barri del Raval. L'any 1994, les obres de remodelació de l'estació i de la línia del Ferrocarril Metropolità de Barcelona a la Plaça Universitat, van possibilitar la realització d'una excavació arqueològica que va posar al descobert el baluard de Tallers, construït l'any 1697 (Bacaria 1994).

A la Ronda Sant Pau, durant l'estiu del 2000 es va documentar un altre tram i part del fossar d'aquesta muralla, en unes excavacions dirigides per Jordina Sales. Per últim, i també al carrer Pelai, durant els dies 20 de setembre i 4 d'octubre de 2001, es van realitzar rases i un sondeig manual, que van tornar a donar dades sobre el fossar d'aquesta muralla (Caballero 2001).

La present memòria aporta noves dades sobre les característiques d'aquesta construcció, a la vegada que ens mostra com va evolucionar un cop enderrocada.

5. METODOLOGIA

La intervenció ha consistit en el seguiment de les obres de construcció de l'ascensor per part d'un arqueòleg de Codex - Arqueologia i Patrimoni. Aquestes van consistir en l'obertura d'un sondeig de 2x2 metres utilitzant una màquina retro-excavadora. Hem de comentar que aquest sondeig es va ampliar durant les obres fins arribar als tres metres.

Un cop descobertes les restes arqueològiques, i després de documentar-les degudament, la Direcció General de Patrimoni Cultural de la Generalitat de Catalunya va decidir autoritzar l'excavació de la caixa on s'instal·laria l'ascensor, la qual cosa comportava l'afectació d'una part de la muralla. Aquesta caixa d'ascensor coincidia concretament amb un espai on es situava la part central del talús de pedra de la muralla, part d'una torre circular, i part també de la muralla.

Un cop finalitzada l'excavació de la caixa de l'ascensor s'ha continuat amb un seguiment puntual de l'obra per tal de documentar noves estructures i completar la documentació fotogràfica de l'obra.

A l'hora d'enregistrar les estructures que s'han anat documentant, s'ha utilitzat el mètode proposat per E.C. Harris, assignant un numero d'Unitat Estratigràfica (UE) a cadascuna de les estructures aparegudes: 1 per la muralla, 2 pel talús de pedra i 3 pel que fa a la torre.

Les estructures han estat situades topogràficament mitjançant una estació total. La documentació gràfica consta d'un plànol de situació a escala 1: 500. Una planta general amb la situació de totes les estructures a escala 1:20, una secció general del final de l'excavació a escala 1: 50 i finalment els alçats del llenç de la muralla i la torre a escala a 1:20.

A la intervenció se li ha donat el codi 31, seguint les indicacions del Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona. Tota la documentació fotogràfica de la intervenció estarà marcada amb aquesta sigla, junt amb l'any en què s'ha dut a terme l'actuació arqueològica (01), la UE a la qual correspon i el número identificador de l'inventari fotogràfic. Cal comentar, que en aquesta intervenció no s'ha documentat material ceràmic.

Les directrius a seguir en aquesta intervenció han estat donades pel Museu d'Història de la Ciutat.

6. DESCRIPCIÓ DELS TREBALLS REALITZATS I RESULTATS OBTINGUTS

6.1 Estratègia de construcció de l'ascensor.

La construcció de l'ascensor s'ha realitzat mitjançant una estratègia que breument passarem a descriure. En aquest apartat es contempla, d'una banda, la descripció de les diferents fases de construcció de la caixa per encabir l'ascensor d'accés als Ferrocarrils de Catalunya, i d'altre, unes primeres dades descriptives de les restes aparegudes, que en el punt 5.2 es descriuran més extensament.

En primer lloc, es va realitzar un sondeig de 2x2 metres per tal de localitzar l'angle que conformen la baixada de les escales d'accés als ferrocarrils i el metro, d'una banda, i el passadís de comunicació amb els ferrocarrils i el metro, de l'altre. Posteriorment el topògraf va situar l'espai concret on havia d'anar ubicat l'ascensor.

Un cop obert el sondeig, mitjançant el martell d'una màquina retroexcavadora, s'observà que en mig d'aquest apareixia una claveguera, que semblava en un primer moment que estava en desús, fet confirmat pels operaris del clavegueram de Barcelona.

Netejant la cara oest del sondeig aparegué, seccionat pel passadís dels ferrocarrils i el metro, un fragment de mur de maçoneria que semblava la muralla. Això motivà el desmuntatge de la claveguera, per confirmar si el mur era la muralla i localitzar el mur pantalla del passadís soterrani necessari per a portar l'obra a terme.

Tot seguit, es dugué a terme la realització dels micropilots per tal d'assegurar les parets. Finalitzada aquesta fase de l'obra, es va procedir, amb el

martell de la retro excavadora, a rebaixar tot el perímetre de la caixa de l'ascensor¹, eliminant soleres de formigó i el que quedava de la claveguera.

La destrucció de la claveguera va confirmar que el mur corresponia a la muralla i que aquesta se li adossava. L'ampliació de la caixa de l'ascensor vers el nord feu que apareguessin les restes d'una estructura de planta circular, de característiques semblants a la muralla i identificada com una torre, segurament corresponent a l'antiga porta d'accés que hi havia en aquest indret. La torre conservava part de la seva cara exterior i es trobava tallada tant per la claveguera com pels murs pantalla del passadís d'accés als ferrocarrils i el metro construït durant els anys seixanta del segle XX. La seva circumferència es desenvolupava vers l'est, cap a la Rambla de Canaletes.

A continuació es procedí, emprant el martell de la retroexcavadora, a excavar la part central del sondeig, per descobrir el talús de pedra de la muralla. Aquest va aparèixer just sota la solera de formigó de la claveguera. Un cop netejades les estructures es procedí a la documentació gràfica i fotogràfica de les restes, que s'adjunten al final de la present memòria.

Amb la descoberta, neteja i documentació de les restes arqueològiques aparegudes i vist el servei social de l'obra a realitzar, la Direcció General de Patrimoni Cultural de la Generalitat decidí que es continués la realització de l'obra i en relació a les restes documentades es va acordar el següent:

- Desmuntatge de 1'60 metres de la muralla vers l'oest.
- Desmuntatge del mínim possible de la torre circular.
- Rebaix del talús de pedra fins a la cota necessària per a la construcció de l'ascensor.
- Adequació d'aquestes restes per a ser observades des de l'ascensor en secció. En aquest sentit, es va decidir que l'ascensor fos construït amb una

¹ Les mides d'aquesta caixa són: 2'30x2'70 metres.

mampara transparent de vidre que permetés visualitzar la muralla, la torre i el talús des de l'ascensor.

D'aquesta manera, les obres de construcció de l'ascensor van seguir el seu curs. S'inicià el rebaix, destrucció i retallada en secció de les restes anteriorment esmentades, mitjançant una màquina retro-excavadora en els nivells més alts, i de martells pneumàtics en les cotes més profundes. Tot això s'ha dut a terme sota la supervisió d'un arqueòleg, per tal de controlar els rebaixos i desmuntatge de les restes arqueològiques, i també com a mesura preventiva en el cas que apareguessin noves restes durant aquests rebaixos.

El seguiment intensiu de les obres es va donar per acabat un cop assolida la profunditat necessària per tal de construir l'ascensor i que va arribar fins gairebé els 7 metres de profunditat, documentant a la cota de 6'83 l'aparició dels nivells geològics o "torturà". Com ja hem apuntat anteriorment, i un cop vist que no havien aparegut noves restes arqueològiques, es donà per acabat el seguiment arqueològic de les obres, i es passà a realitzar un seguiment molt puntual per tal de documentar fotogràficament el procés final de construcció de l'ascensor.

6.2 Restes aparegudes.

6.2.1 La Muralla (UE 1).

Les restes aparegudes pertanyen al que devia ser en un principi una imponent obra de construcció, amb unes clares funcions militars, defensives i també de prestigi. El pas del temps i l'evolució urbanística de la ciutat de Barcelona han passat factura a aquesta construcció, i actualment el que documenta l'arqueologia són fragments molt parcials, afectats per diverses obres de construcció de serveis del segle XX.

Per tant, les dimensions d'aquest fragment de muralla que s'ha pogut documentar al carrer Pelai s'han de prendre des d'aquest punt de vista, per poder

comprendre-les millor. Així, la muralla apareix a uns 80 cm respecte el sòl, amb una llargada conservada de 2,40 metres en direcció est des del límit oest del sondeig. L'amplada, en el punt més conservat és de 80 cm, i en el punt més afectat per la construcció de les escales d'accés al metro i ferrocarrils és de 52 cm. L'alçada total de la construcció és de 6 metres, amb dos parts ben diferenciades: el llenç de la muralla, realitzat amb carreus ben tallats i que més endavant descriurem, i que es conserva en 3'30 metres. I d'altra banda, una part de fonament, que apareix a 4'05 metres respecte el sòl i que té una alçada total de 2'70 metres, recolzant-se directament sobre el nivell geològic.

La muralla, tècnicament, es compon d'una cara exterior realitzada amb carreus rectangulars de 52x25x25 cm i un nucli de pedra sense desbastar lligada amb morter de calç groguenc. El fonament també està realitzat amb pedra sense desbastar lligada amb morter de calç groguenc.

Quant a les relacions estratigràfiques, s'ha de comentar que la muralla apareix, d'una banda, seccionada en direcció sud pel mur pantalla de les escales d'accés al metro i ferrocarrils, i també, però en direcció est, pel mur pantalla del passadís d'accés al metro i ferrocarrils, on d'altra banda, s'ha obert la porta d'entrada a l'ascensor. La claveguera, possiblement de principis de segle XX, s'adossa a la muralla, de igual manera que el talús de pedra, fet que indica una posterioritat clara en la seva construcció respecte la muralla, com descriurem més extensament en el punt 6.2.2 .

6.2.2 El talús de la muralla (UE 2).

El talús de la muralla és possiblement l'estructura més afectada tant per la construcció de la claveguera com per la construcció de la caixa de l'ascensor. D'aquesta manera, les mesures conservades del talús són les següents: apareix a 2'40 m respecte el sòl, just sota la solera de formigó de la claveguera i en la part que s'ha pogut documentar fa una amplada de 1'62 metres i una longitud de 1'61

metres. Pel que fa a l'alçada, s'ha de dir que es conserva en 4'30 metres, recolzant-se també directament sobre el nivell geològic.

En direcció nord, vàrem documentar part de la seva cara exterior, que prenia una forma piramidal en direcció a la muralla. Aquesta cara exterior fou realitzada amb grans carreus (entre 25 i 55 cm de llarg i 10 i 14 cm d'ample) que semblen ser rectangulars majoritàriament, tot i que n'hem documentat un de més gran i que presenta un encaix. El farciment del talús combina capes de morter de calç de color blanc/ gris amb capes de pedra sense desbastar de grans dimensions.

Com hem dit anteriorment és l'estructura més afectada de la intervenció. Estratigràficament es troba tallat per la claveguera, per les pantalles de passadís del metro i ferrocarrils en direcció est. S'adossa tant a la muralla com a la torre circular, i recolza directament sobre els nivells geològics. En aquest sentit s'ha de comentar que el talús, com a fet constructiu, és posterior a la realització de la muralla i la torre, de fet, el calaix que produirien la torre i la muralla es devia utilitzar pels constructors del talús com a encofrat natural per facilitar-ne la seva construcció.

6.2.3 La torre circular (UE 3).

L'ampliació del sondeig de la caixa de l'ascensor vers el nord va donar com a resultat l'aparició d'un mur de maçoneria que conservava part de la seva cara exterior. Es tracta d'un fragment de torre de planta circular, que es podria relacionar amb una de les torres que guardaven l'entrada a la ciutat per la porta de Canaletes.

La torre apareix a uns 20 cm de profunditat respecte el sòl actual, i a pesar d'estar conservada d'una manera molt fragmentada, conserva en bon estat part de la seva cara exterior². Vista en planta conserva unes mides de 1'70 m de llargada i

² L'alçada total conservada d'aquesta cara exterior és de 2'30 metres.

1 metre d'ample. Quant a l'alçada total conservada, és difícil donar una dada concreta, ja que no queda massa clar quin és el punt d'unió entre la torre i el talús de pedra. El que si queda clar és que les restes que delimiten el sondeig vers el nord, siguin de la torre o el talús arriben a una profunditat de 6'10 metres, recolzant-se directament sobre el nivell geològic.

Quant a la seva factura tècnica, s'ha de dir que la torre es construïda amb pedres sense desbastar lligades amb un morter de calç de color groguenc pel que fa al seu farciment. I carreus ben treballats de 60x26x24 cm en la seva cara exterior. En el llenç, a una profunditat sota el sòl actual de 2'60 m, s'observa com la torre pren una forma atalussada.

La torre va aparèixer tallada pel mur pantalla del passadís d'accés als ferrocarrils i el metro en direcció est. També era tallada per la claveguera en direcció est. En canvi, el talús, observant la relació estratigràfica de les seves cares exteriors, se li recolzava.

En el cas de la relació amb la muralla, i apuntant-ho com a possible hipòtesi voldríem comentar el fet que si perllonguéssim vers l'est la línia de direcció de la muralla i del diàmetre de la torre, trobaríem, que en un punt concret acabarien per coincidir. L'espai lliure que quedaria entre la torre i la muralla i que en el nostre cas hem documentat en una distància mínima de 1'40 metres seria el que estaria ocupat pel talús de pedra, construït posteriorment.

6.2.4. Estratigrafia

No s'han pogut documentar estrats d'interès, donat que únicament hi havia la runa contemporània que cobria les restes, entre aquestes i el sòl actual. Pel que fa al sòl geològic, aquest aparegué a una profunditat de 7 metres, just per sota de les estructures construïdes de la muralla. És de suposar que aquest nivell va ser retallar per tal de fonamentar l'esmentada muralla, però tampoc no hem pogut determinar a quina cota es trobaria originalment.

En conseqüència, no s'han recollit materials, ja que tampoc se'n van localitzar quan es va procedir al desmuntatge d'estructures.

6.3 Estat final de les restes aparegudes en relació a l'ascensor construït.

En major o menor grau, tant la muralla com el talús i la torre han quedat afectats per la construcció de l'ascensor d'accés als ferrocarrils de la Generalitat. D'altra banda, i veient el servei social que farà aquesta infraestructura, s'ha de recordar, que l'ascensor es construeix per facilitar l'accés als ferrocarrils de minusvàlids i gent de la tercera edat. S'ha optat finalment per integrar les restes arqueològiques dins del paisatge urbà. En el cas que ens ocupa, i a pesar de l'afectació de les restes, les que s'han pogut conservar quedaran integrades en la construcció de l'ascensor amb la utilització d'unes mampares de vidre, que permetran a l'usuari contemplar les restes arqueològiques vistes en secció.

Passarem a continuació a descriure com quedaran la muralla, el talús, i la torre, un cop acabades les obres de construcció de l'ascensor.

- **Muralla:** Respecte a l'estat inicial de la muralla, aquesta ha quedat afectada en 6 metres d'alçada fins al terra natural. I pel que fa a la part desmuntada en planta en una longitud de 1'60 metres, tal com es va establir per la Direcció General de Patrimoni Cultural en la resolució corresponent.
- **Talús:** El talús, ja retallat d'antic per la claveguera, i tenint en compte que ocupa la part central de la caixa de l'ascensor, és probablement l'estructura que més queda afectada. Així, pel que fa a l'alçada, s'han desmuntat 4'30 metres d'alçada, fins al terra natural. En planta també ha quedat afectat gran part del talús, en concret 60x90 cm, tal com es va establir per la Direcció General de Patrimoni Cultural en la resolució corresponent.

- Torre: Aquesta estructura és la menys afectada per la construcció de l'ascensor, en concret, només ha quedat afectada una petita part d'uns 70x40 cm vers el sud. Per tant, d'aquesta estructura, el que es podrà contemplar al complet seran els 2'30 metres conservats del llenç de la torre.

7. CONCLUSIONS

A continuació, i després de valorar les característiques de les restes arqueològiques documentades, passarem a descriure les conclusions a las que hem arribat.

La tècnica constructiva, la potència de les estructures, i l'orientació respecte d'altres restes aparegudes en jaciments propers al nostre (Fàbregas 2000), ens porten a confirmar que les restes arqueològiques aparegudes durant el seguiment de les obres de construcció de l'ascensor d'accés als ferrocarrils catalans, pertanyen a una part de la muralla construïda durant els segles XIV-XV a Barcelona, en temps del rei Pere III el Cerimoniós. En concret ens trobem davant el primer tram construït de l'anomenat tercer recinte emmurallat de Barcelona, que encerclava el que actualment es coneix com a barri del Raval.

La situació geogràfica de les restes i el fet que s'ha documentat part del que seria una torre de planta circular, ens fa pensar que aquestes formaven part d'una de les portes d'entrada a la ciutat, en concret de l'anomenat portal de Canaletes o d'Isabel II.

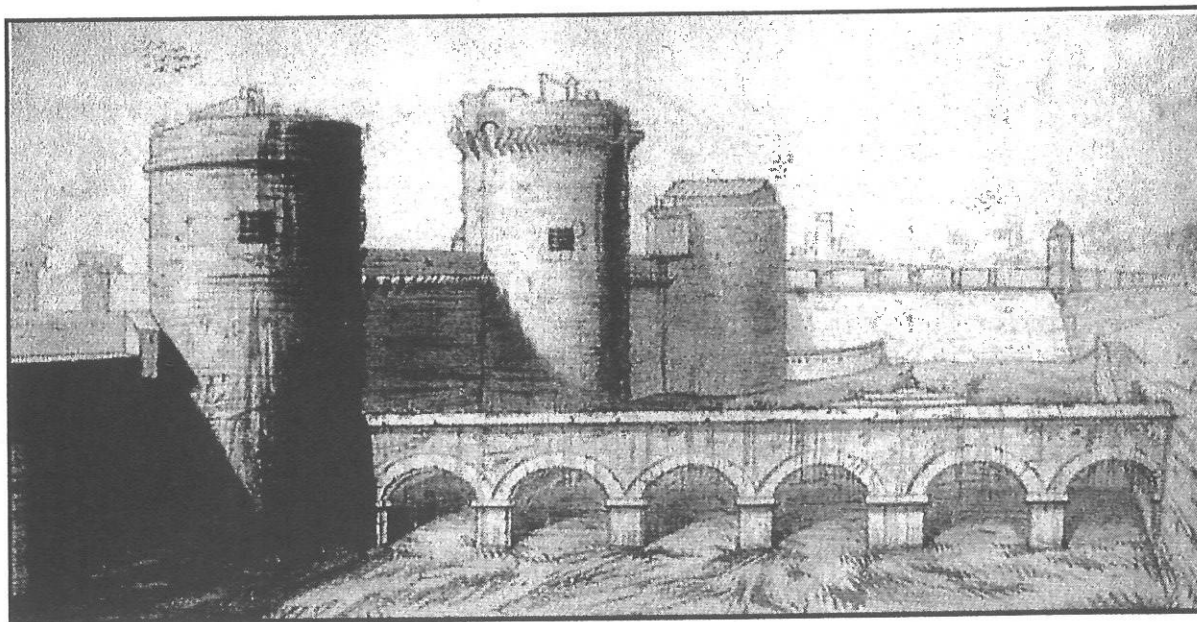
D'altra banda, s'han individualitzat tres tipus diferents d'estructures: muralla, talús de pedra i el parament d'una torre de planta circular.

La muralla presenta, en el seu parament, una acurada fàbrica de carreus rectangulars, i es conserva en una alçada de 6 metres, tenint en compte que també s'ha documentat el seu fonament, que recolza directament sobre el substrat geològic. Això ens indica la seva gran monumentalitat i confirma la importància de la construcció.

Quant al talús, podem afirmar que es tractava d'una estructura construïda independentment de la muralla, ja que aquest s'adossa al seu parament exterior. Fou construït en la seva cara exterior amb grans carreus rectangulars lligats amb

morter de calç, i per la realització del seu farciment es van utilitzar grans pedres sense desbastar, lligades també amb morter de calç. Afectat per la claveguera i la construcció del passadís i escales d'accés al metro durant els anys seixanta del segle passat, abans de la construcció de l'ascensor es conservava en una alçada de 4'30 metres.

La parcialitat de les restes documentades i l'afectació per obres d'infraestructures d'època contemporània no permet, en el cas de la torre, establir la relació constructiva amb la muralla, ja que no s'ha conservat l'angle d'encaix entre els dos elements. De tota manera, es pot afirmar, que el talús també se li adossava, veient la relació entre els dos paraments exteriors, i que per tant aquesta fou construïda abans que el talús. Donada la seva situació topogràfica, i com hem apuntat anteriorment, es podria relacionar l'estructura amb una de les torres que guardaven el Portal de Canaletes o d'Isabel II.

Torre, muralla i aquaducte del portal de Canaletes o Isabel II. Sánchez A., Pomés M. (2001): *Historia de Barcelona, de los orígenes a la actualidad*. Optima. Barcelona. Pàg. 210.

Handwritten note: 4 torres del Portal de Canaletes o Isabel II.

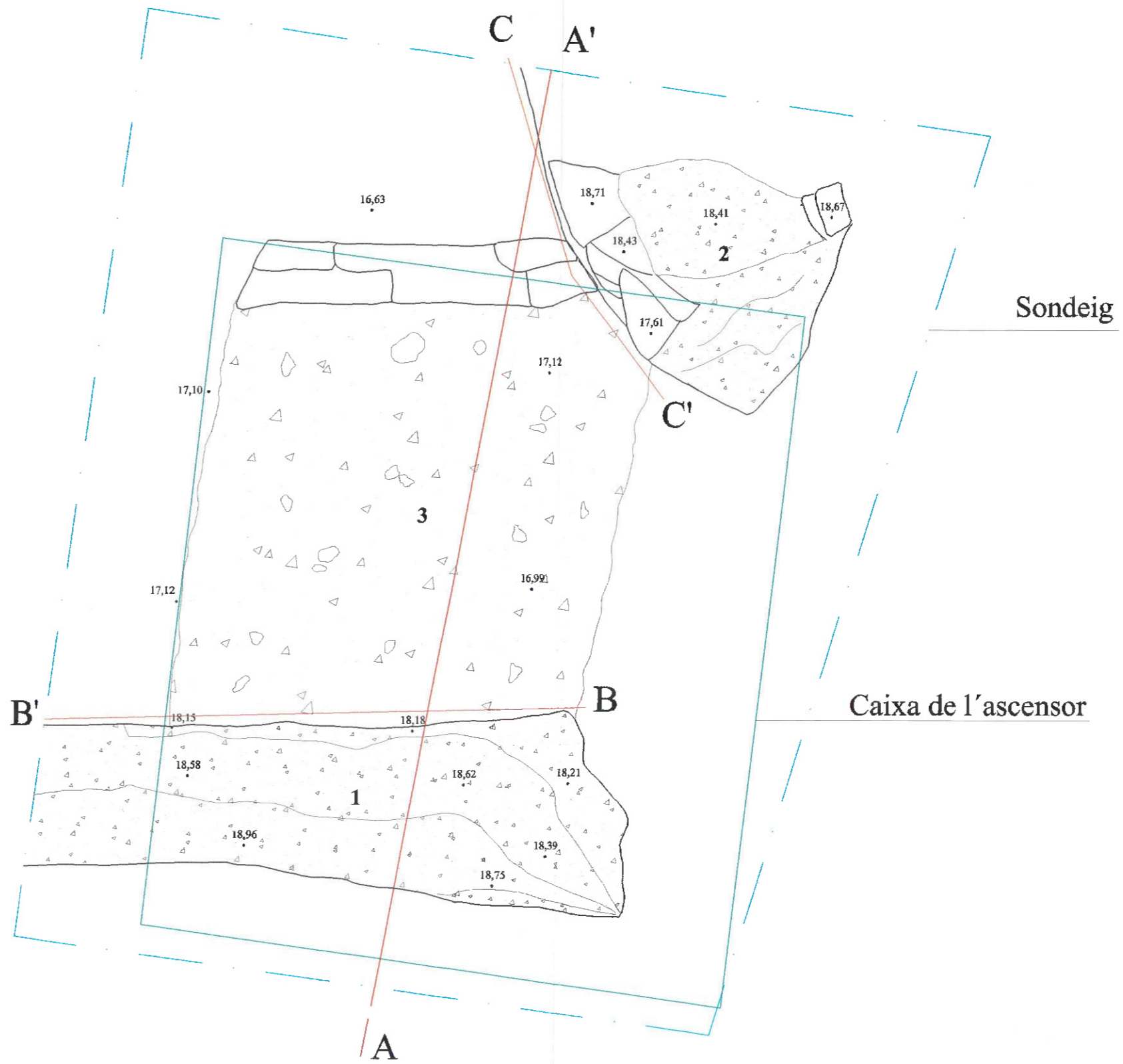
BIBLIOGRAFIA

- Bacaria Martús, A. (1994): *Informe-memòria del seguiment arqueològic de la Plaça Universitat de Barcelona*. Inèdit.
- Caballero Cruells, M. (Setembre-October 2001): *Informe de la intervenció arqueològica al solar del carrer Pelai 3 Ronda Universitat 4 (Barcelona)*. Inèdit
- Carreras Candi, F. (1916): "La Ciutat de Barcelona" a *Geografia General de Catalunya*. Vol. III. Barcelona
- DD. AA (1999): *La Barcelona Gòtica*. Editat pel Museu d'Història de la Ciutat, l'Ajuntament de Barcelona i l'Institut de Cultura de Barcelona.
- Fàbregas i Espadaler, M. (agost-setembre 2000): *Memòria de l'excavació arqueològica d'urgència al carrer Pelai (Barcelona)*. Inèdit.
- Galera M., Roca F., Tarragó S. (1982): *Atles de Barcelona. Segles XVI-XX*. Publicacions del Col·legi Oficial d'Arquitectes de Catalunya. Barcelona.
- Olivé i Guilerà J. (1993): "Les rieres del Pla de Barcelona a mitjan del segle XIX" a *Congrés d'Història de Barcelona*. Vol. 1. pàg. 399-408. Ajuntament de Barcelona.
- Sánchez A., Pomés M. (2001): *Historia de Barcelona, de los orígenes a la actualidad*. Optima. Barcelona.
- Sobrequés J. (1991): *Història de Barcelona*. Vol III Segles XIV-XV. Editat per l'Ajuntament de Barcelona i l'Enciclopèdia Catalana. Barcelona.

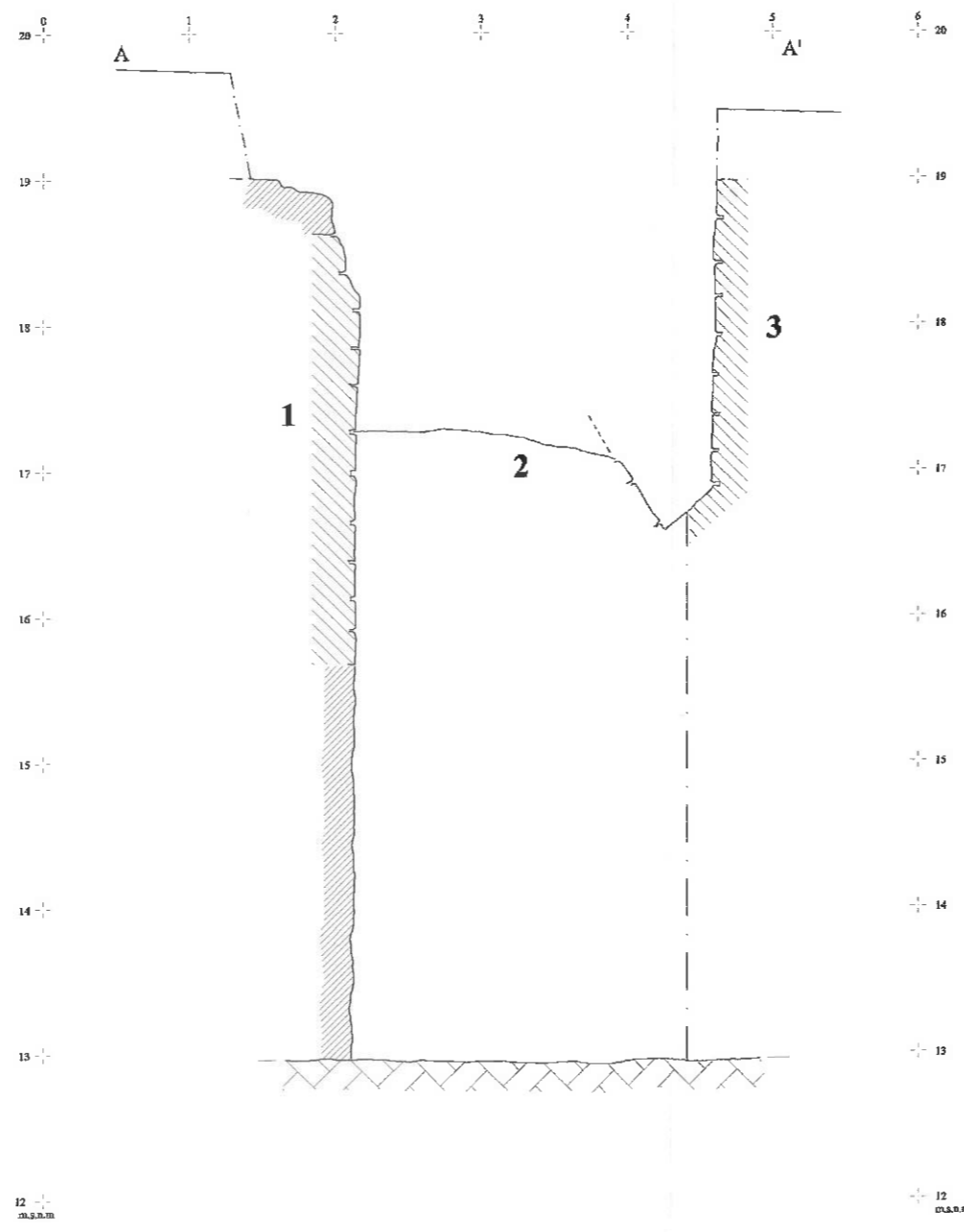
Núm.	Títol	UE			Escala
1	Plànol de situació amb ubicació del sondeig				1/500
2	Planta de detall	1	2	3	1/20
3	Secció general del jaciment A-A'	1	2	3	1/50
4	Alçat del llenç de la muralla B-B'	1			1/20
5	Alçat del llenç de la torre C-C'	3			1/20

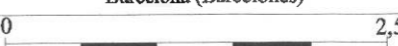

<p>DIRECCIÓ ARQUEOLÒGICA Miquel Caballero</p>	<p>AUTORS Francesc Xavier Bayarri- Francisco Palma</p>	<p>CODEX ARQUEOLOGIA I PATRIMONI DIN A3 Escala: 1:500</p>	<p>INTERVENCIÓ C/ de Pelai, núm.62 Barcelona (Barcelonès)</p>	<p>NOM DEL PLÀNOL Plànol de situació amb ubicació del sondeig Data: Novembre 2001</p>	<p>Núm. 1</p>
--	---	--	--	--	--------------------------

<p>DIRECCIÓ ARQUEOLÒGICA Miquel Caballero</p>	<p>AUTORS Francesc Xavier Bayarri- Francisco Palma</p>	<p>CODEX ARQUEOLOGIA I PATRIMONI DIN A3 Escala: 1:20</p>	<p>INTERVENCIÓ C/ de Pelai, núm. 62 Barcelona (Barcelonès)</p>	<p>NOM DEL PLÀNOL Planta de detall Data: Novembre 2001</p>	<p>Núm. 2</p>
--	---	---	---	---	--------------------------

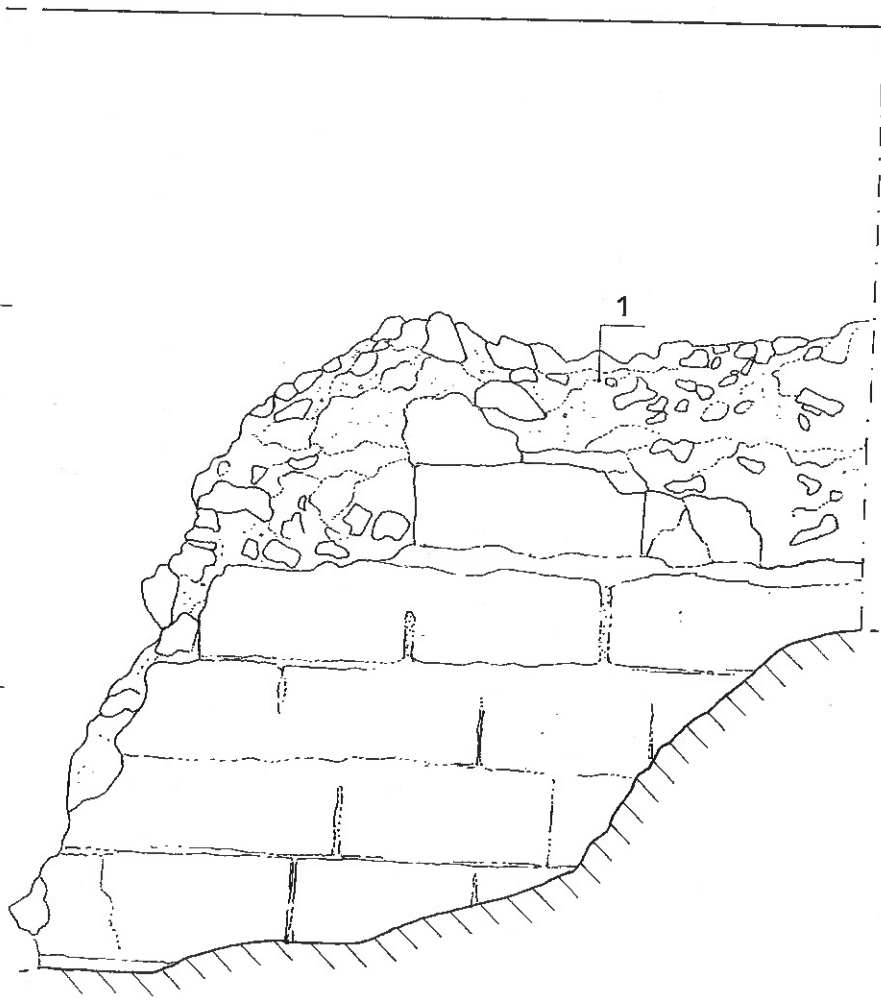
DIRECCIÓ ARQUEOLÒGICA Miquel Caballero	AUTORS Francesc X. Bayarri- Francisco Palma	 CODEX ARQUEOLOGIA I PATRIMONI	INTERVENCIÓ	NOM DEL PLÀNOL	Núm.
			C/ de Pelai, núm. 62 Barcelona (Barcelonès)	Secció A-A'	
		DIN A3 Escala: 1:50		Data: Novembre 2001	

0 B 1 2 B' 3

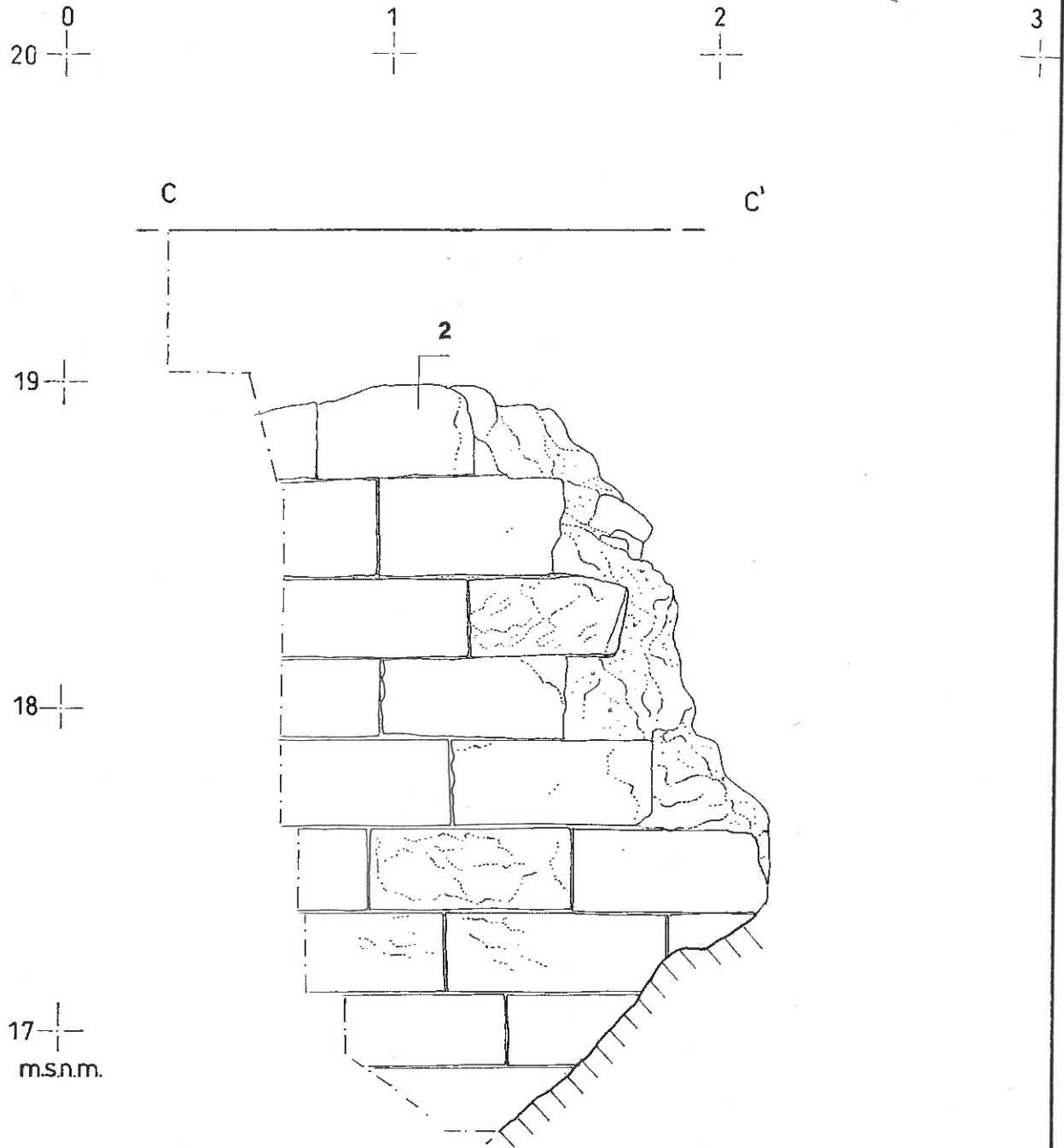
19

18

17
m.s.n.m.

 CODEX ARQUEOLOGIA I PATRIMONI	INTERVENCIÓ		NOM DEL PLÀNOL	Num.
	C/ Pelai, núm. 62 (Barcelona)		Alçat de la muralla B-B'	4
Autor	Rosa Palau	Data: Desembre 2001	Escala 1:20	0 1m

 CODEX ARQUEOLOGIA I PATRIMONI	INTERVENCIÓ		NOM DEL PLÀNOL	Num.
	C/ Pelai, núm. 62 (Barcelona)		Alçat de la Torre C-C'	5
Autor	Rosa Palau	Data: Desembre 2001	Escala 1:20	

DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA

Num.	Sector	UE
1		Ubicació de la zona a intervenir en el carrer Pelai. Inici del rebaix de manera manual
2		Ubicació de la zona a intervenir en el carrer Pelai. Inici del rebaix de manera manual.
3		Obertura d'una cala i localització d'un planxé de formigó que dificultava el treball de rebaix.
4		Obertura d'una cala i localització d'un planxé de formigó que dificultava el treball de rebaix.
5		Ampliació de la cala, la funció principal de la qual era la localització de l'angle que conformava els passadisos d'entrada als ferrocarrils, per tal plantejar l'obra.
6		Ampliació de la cala, la funció principal de la qual era la localització de l'angle que conformava els passadisos d'entrada als ferrocarrils, per tal plantejar l'obra.
7		Aparició a l'angle nord d'una petita part del llenç de muralla.
8		Aparició a l'angle nord d'una petita part del llenç de muralla.
9		Vista general del sondeig en el que es pot veure el fragment de llenç de muralla a l'esquerra i el clavagueram abandonat a la dreta.
10		Vista general del sondeig en el que es pot veure el fragment de llenç de muralla a l'esquerra i el clavagueram abandonat a la dreta.
11		Repicat del fons de la clavaguera per intentar localitzar el talús de la muralla.
12		Repicat del fons de la clavaguera per intentar localitzar el talús de la muralla.
13		Vista general del sondeig. Es veu la cara de la muralla amb carreu de petita mida i el sòl de la clavaguera rebentat. Encara no es pot confirmar la localització del talús.
14		Vista general del sondeig. Es veu la cara de la muralla amb carreu de petita mida i el sòl de la clavaguera rebentat. Encara no es pot confirmar la localització del talús.
15		Rebentat tate la clavaguera es procedirà a la realització del micro pilott per tal de fer les pantalles de l'ascensor.
16		Màquina del micropilots efectuant el número 4.

Num.	Sector	UE
17		Vista general de l'obra en el moment de pilotar.
18		Vista general de l'obra en el moment de pilotar.
19		Vista general de l'obra en el moment de pilotar.
20		Màquina del micropilots treballant.
21		Acabats els micropilts es procedeix al rebaix de tot el perímetre amb retro-excavadora.
22		Acabats els micropilts es procedeix al rebaix de tot el perímetre amb retro-excavadora.
23		Aparició de l'angle de la torre, de planta circular.
24		Repicat d'estructures de formigó. Es veu la torre del XIV.
25		Repicat d'estructures de formigó. Es veu la torre del XIV.
26		Repicat d'estructures de formigó. Es veu la torre del XIV.
27		Vista general de la caixa d'ascensor. A l'esquerra la torre, en el centre comença a aflorar el talús descapsat per la clavaguera i a la dreta el llenç de muralla.
28		Vista general de la caixa d'ascensor. Al front la torre, en el centre comença a aflorar el talús descapsat per la clavaguera.
29		Vista general de la caixa d'ascensor. A l'esquerra la torre, en el centre comença a aflorar el talús descapsat per la clavaguera.
30		Vista puntual de la torre.
31		Vista puntual de la muralla.
32		Anul.lada
33		Anul.lada

Num.	Sector	UE
34		
	Anul.lada	
35		
	Anul.lada	
36		
	Anul.lada	
37		
	Anul.lada	
38		
	Anul.lada	
39		
	Anul.lada	
40		
	Anul.lada	
41		
	Anul.lada	
42		
	Anul.lada	
43		
	Detall del farçiment i cara externa del tal.lús de pedra de la muralla. Vist des del sud.	
44		
	Llenç de la torre circular, detall dels carreus. Vist des del sud.	
45		
	Llenç de la torre circular, detall dels carreus. Vist des del sud.	
46		
	Detall dels carreus del llenç de la muralla. Vist des del nord-oest.	
47		
	Vista General de l'excavació amb auxiliars de CODEX treballant. Vist des de l'est.	
48		
	Detall del farçiment i cara externa del tal.lús de pedra de la muralla. Vist des del sud.	
49		
	Detall del farçiment i cara externa del tal.lús de pedra de la muralla. Vist des del sud.	
50		
	Detall del farçiment i cara externa del tal.lús de pedra de la muralla i la part baixa conservada de la torre circular. Vist des del sud.	

Num.	Sector	UE
51		Muralla i tal.lús de pedra vistos des del nord-oest. S'observa la clavaguera que va tallar la part alta del tal.lús.
52		Muralla i talús vistos des del nord-oest.
53		Muralla, talús i torre vistos des de l'est.
54		Muralla, talús i torre vistos des de l'est.
55		Muralla i talús vistos des del sud-est.
56		Muralla i talús vistos des del sud-est.
57		Detall del rebliment de la torre i part del talús, vist des de l'est.
58		Detall del rebliment de la torre i part del talús, vist des de l'est.
59		Detall del llenç de la torre i part del talús vistos des del nord-oest.
60		Detall del llenç de la torre i part del talús vistos des del nord-oest.
61		Detall del llenç de la torre i part del talús vistos des del nord-oest.
62		Torre, talús i muralla vistos des de l'oest.
63		Detall de la cara exterior de la muralla, vista des del nord-oest.
64		Detall de la cara exterior i part del rebliment interior de la muralla, vist des del nord-oest.
65		Muralla, torre i talús vist des del sud-oest.
66		Detall de la cara exterior de la torre , vist des de l'oest.
67		Detall del rebliment intern i cara exterior de la muralla, vist des del nord.

Num.	Sector	UE
68		Detall de la muralla i talús durant els treballs de desmuntatge i rebaix de la caixa de l'ascensor, vist des de l'est.
69		Detall de la muralla i talús durant els treballs de desmuntatge i rebaix de la caixa de l'ascensor, vist des del nord-est.
70		Detall del rebaix del talús, vist des de l'est.
71		Detall del desmuntatge de la muralla, vist des de l'est.
72		Fotografia general dels treballs de rebaix de la caixa de l'ascensor, vist des del nord.
73		Cara exterior de la muralla durant el procés de desmuntatge, vist des del nord-est.
74		Cara exterior de la muralla durant el procés de desmuntatge, vist des del nord-est.
75		Detall de la muralla en secció un cop desmuntada la part afectada per la caixa de l'ascensor, vist des de l'est.
76		Vista general del retall de la caixa de l'ascensor, vist des del sud-est.
77		Vista general dels treballs de rebaix de la caixa de l'ascensor, vist des del sud-oest.
78		Muralla, torre i talús abans d'iniciar-se els treballs de rebaix de la caixa de l'ascensor, vist des de l'oest.
79		Detall dels treballs de desmuntatge, detall de la cara exterior de la torre, vist des del sud-oest.
80		Detall de la cara exterior del talús, vist des del nord.
81		Detall de la muralla un cop desmuntada la part afectada per la caixa de l'ascensor, vist des de l'est.
82		Detall del talús adossat a la muralla durant els treballs de desmuntatge, vist des del nord-oest.
83		Detall de la muralla un cop desmuntada la part afectada per la caixa de l'ascensor, vist des de l'est.
84		Detall de la muralla un cop desmuntada la part afectada per la caixa de l'ascensor, vist des de l'est.

Num.	Sector	UE
85		Detall del farciment de la torre durant els treballs de rebaix de la caixa de l'ascensor, vist des del sud.
86		Detall del rebaix de la caixa de l'ascensor, vist des del nord-oest.
87		Detall de la cara exterior de la torre, el talús i la porta d'entrada a l'ascensor, vist des de l'oest.
88		Detall de la cara exterior de la torre durant els treballs de rebaix de la caixa de l'ascensor, vist des de l'oest.
89		Detall del farciment de la torre durant els treballs de rebaix de la caixa de l'ascensor, vist des del sud.
90		Treballs de rebaix de la caixa de l'ascensor, vist des del nord-oest.
91		Detall del llenç de la torre, vist des del nord-oest.
92		Detall de la caixa de l'ascensor un cop desmuntades les estructures, vist des de l'est.
93		Vista general del lloc de la intervenció arqueològica, vist des de l'oest.
94		Vista general dels treballs de rebaix de la caixa de l'ascensor, vist des del sud-est.
95		Detall de la cara exterior de la torre, vist des del nord-oest.
96		Anul.lada
97		Anul.lada
98		Anul.lada
99		Anul.lada
100		Vista general de l'excavació amb la porta d'entrada a l'ascensor, vist des de l'oest
101		Detall de la secció del farciment del talús de pedra.

Num.	Sector	UE
102		Detall de la cara exterior de la torre i el talús, vist des del nord-oest.
103		Detall de la cara exterior de la torre i el talús, vist des del nord-oest.
104		Detall del rebliment interior del talús, vis des del sud.
105		Secció de la muralla un cop desmuntada la part afectada per la caixa de l'ascensor. Detall del talús adossant-se a la muralla, vist des de l'est.
106		Detall del llenç de la muralla un cop desmuntada part del tram afectat per la construcció de l'ascensor, viast des del nord-oest.
107		Detall de la cara exterior de la torre i el talús, vist des del nord-oest.
108		Detall de la cara exterior de la torre i el talús, vist des de l'oest.
109		Detall de la cara exterior de la torre i el talús, vist des del nord-oest.
110		Detall de la cara exterior de la torre i el talús, vist des del nord-oest.
112		Detall de la cara exterior de la torre i el talús, vist des del sud-oest.
113		Detall de la muralla, talús i farciment de la torre durant els treballs de rebaix de la caixa de l'ascensor, vist des de l'est.
114		Detall de la muralla i el talús un cop rebaixada totalment la caixa de l'ascensor i havent assolit el terreny geològic.
115		Detall de la cara exterior de la torre i el talús, vist des del nord-oest..
116		Detall de la cara exterior de la torre i el talús, vist des del nord.
117		Detall del rebliment intern del talús, vist des del sud-oest.
118		Detall del rebliment intern del talús, vist des del sud.
119		Caixa de l'ascensor un cop acabada. Equip de l'empresa constructora que ha efectuat els treballs de rebaix de la caixa de l'ascensor.

Num.	Sector	UE
120		Detall de la muralla, el talús i el nivell geològic un cop acabada la caixa de l'ascensor, vist des de l'est.
121		Detall de la muralla, el talús i el nivell geològic un cop acabada la caixa de l'ascensor, equip de l'empresa constructora que ha efectuat els treballs de rebaix de la caixa de l'ascensor. vist des de l'est
122		Detall de la muralla, el talús i el nivell geològic un cop acabada la caixa de l'ascensor, vist des de l'est
123		Detall de l'estat final de la caixa de l'ascensor un cop acabada, vist des de l'est.
124		Detall de la muralla, el talús i el nivell geològic un cop acabada la caixa de l'ascensor, vist des de l'est
125		Detall de la muralla, el talús i el nivell geològic un cop acabada la caixa de l'ascensor, vist des del nord.
126		Detall de la muralla, el talús i el nivell geològic un cop acabada la caixa de l'ascensor, vist des de l'est
127		Detall de la muralla, el talús i el nivell geològic un cop acabada la caixa de l'ascensor, vist des de l'oest
128		Detall del farciment intern del talús de pedra, vist des del sud.
129		Detall del farciment intern del talús de pedra i la torre, vist des del sud
130		Detall del farciment intern del talús de pedra i la torre, vist des del sud
131		Detall del farciment intern del talús de pedra i la torre, vist des del sud
132		Vista general de l'ascensor durant els treballs de construcció. Vist des del sud oest.
133		Detall de la muralla i el talús durant la construcció de l'ascensor, vist des de l'est.
134		Detall del llenç de la torre durant els treballs de construcció de l'ascensor, vist des de l'oest.
135		Detall de la caixa de l'ascensor un cop encofrada, vist des de l'oest.
136		Detall de la muralla i el talús durant la construcció de l'ascensor, vist des de l'est.